

УДК 069:711.5(477.72)

Загоруля С.В.

ЕКСКУРСІЙНІ ТА МУЗЕЙНІ ОБ'ЄКТИ ХЕРСОНЩИНИ ПІСЛЯ ВІЙСЬКОВОГО УРБІЦИДУ: ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ

Викрадення культурних скарбів України становить собою воєнний злочин: об'єкти культурної спадщини України стають об'єктами різних установ агресора та використовуються у цілях пропаганди з ідеєю «руського мира» та тезою про «багатство російської культури». Сьогодні вивчається вплив російсько-української війни на музейну культурну спадщину [1. 2], на відвідуваність [3], екскурсійні та музейні послуги [4].

Крадіжки російськими окупантами витворів іонійської культури, сирійських прикрас та артефактів скіфської спадщини, а також залишків цінних древніх поселень – це брутальне порушення культурних та історичних цінностей [5]. Ці культурні скарби є частиною історичної спадщини України, їх відновлення та повернення на рідню землю – це не лише акт справедливості, але й важлива подія для збереження цих надзвичайно цінних артефактів для майбутніх поколінь.

Історичні та архітектурні пам'ятки Херсонщини, які постраждали внаслідок конфлікту важко точно порахувати, Лівобережжя Херсонщини ще досі під окупацією і про всі масштаби цієї трагедії ще не відомо: війна продовжується, масштаби збільшуються з кожним днем.

Під час окупації скарби Херсонського художнього музею імені Олексія Шовкуненка [1], Херсонського обласного краєзнавчого музею і Художньої галереї імені Альберта Гавдзинського у Новій Каховці були спустошені російськими військами. Колекції іконопису 17-20 століть, українського живопису 19-20 століть, включаючи 297 творів Гавдзинського та сучасних митців, були вивезені до окупованого Криму. Деякі з викрадених картин опинилися в експозиції

Центрального музею Тавриди в Сімферополі.

Щодо акту розграбування, за свідченнями працівників Херсонського художнього музею імені Олексія Шовкуненка, відомо про шокуючий розмір розкрадань музейних колекцій: тільки за один день, 1 листопада 2022 р., з території музею вивезли три фури та шкільний автобус, забираючи з собою велику частину цінної колекції. На наступний день, ще дві фури відвезли іншу частину зібрання, і 3 листопада залишились лише залишки. Всього було викрадено близько 15 тисяч одиниць колекції.

Російське викрадення витворів мистецтва з музеїв Херсонщини і їх вивіз до Криму є порушенням культурних прав та міжнародного права. Повернення і відновлення цих цінностей вимагають спільних зусиль багатьох міжнародних організацій і агентств. Інтерпол, ІСОМОС, ЮНЕСКО були проінформовані, щоб вони зіграли роль у поверненні вкрадених та незаконно переміщених культурних цінностей.

Відновлення культурних цінностей та розшук викрадених витворів мистецтва може бути складним та тривалим процесом. Після припинення військової агресії на Херсонщині, необхідно встановити мир та стабільність в регіоні, а також розпочати процес відновлення зруйнованих музеїв і історичних об'єктів. Спільні зусилля між міжнародними організаціями, урядами та громадськістю є важливими для забезпечення відновлення та збереження культурної спадщини Херсонщини.

Відновлення та реставрація пошкоджених культурних та архітектурних пам'яток в Херсонській області після окупації – це складний та тривалий процес, який вимагає багато зусиль та ресурсів, ключові моменти якого є наступними.

1. Експертний аналіз: важливо провести докладний аналіз всіх пошкоджень та встановити обсяг втрат та ступеня руйнувань. Археологи, архітектори та інші фахівці мають визначити, які об'єкти потребують негайного відновлення.

2. Збереження матеріалів: руйнування повинні бути законсервовані та задокументовані для подальших досліджень. Це може включати фотографії,

зразки матеріалів, інформацію про контекст тощо.

3. План відновлення: розробляються плани відновлення для кожного об'єкта. Вони включають в себе вибір методів реставрації, використання аутентичних матеріалів і технік, які відтворюють оригінал.

4. Фінансування: пошкодження архітектурних пам'яток потребує фінансових ресурсів. Зазвичай це включає державне фінансування, меценатство, гранти та допомогу міжнародних організацій.

5. Моніторинг та допомога: важливо встановити системи моніторингу для стеження за процесом відновлення та реставрації, а також для виявлення подальших пошкоджень.

6. Публічна підтримка: включення громадськості та власників об'єктів в процес відновлення може підвищити громадський інтерес та підтримку цього важливого завдання.

Після війни Херсонську область почнуть відвідувати іноземні туристи. Проте важливо розглядати це як можливість розвитку та відновлення регіону, а не лише як пам'ять про руйнації. Туристи можуть бути зацікавлені в різних аспектах: вивченні культурної спадщини Херсонщини, дослідженні її природних крас (зокрема загадаємо про окупований Біосферний заповідник «Асканія-Нова» ім. Ф.Е.Фальц-Фейна), а також участі в проектах з відновлення інфраструктури та культурних пам'яток.

Література:

1. Бучко Ж. Наслідки військового урбіциду для музейної культурної спадщини України. *Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 11 листопада 2022 р.). К.:ТОВ «Геопринт», 2022. С.94-98. Шпарага Т. Викрадена, але не втрачена пам'ять. *Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 11 листопада 2022 р.). К.:ТОВ «Геопринт», 2022. С.101-106.

2. Альтгайм Л., Щербіна Х. Вплив російсько-української війни на відвідуваність екскурсійних об'єктів історико-культурної спадщини роду

Острозьких (на прикладі діяльності туристичної агенції «Вояж.UA». *Війна та туризм*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022 р.). К.:ТОВ «Геопринт», 2022. С.98-101.

3. Белікова М. Екскурсійні та музейні послуги під час війни: досвід України. *Географія та туризм*: Матеріали VI Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (28 лютого - 1 березня 2023 р., м. Харків). Харків: ХНПУ ім.Г.С.Сковороди, 2023. С.413-417.

4. Викрадена спадщина. Національне агенство з питань запобігання корупції : веб-сайт. URL: <https://sanctions.nazk.gov.ua/art/stolen/> (Дата звернення 20.10.2023).

5. Повернемо своє: НАЗК запускає новий розділ «Викрадена спадщина» в межах проекту «Війна і мистецтво». Національне агенство з питань запобігання корупції : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/4wQ1ха6U> (Дата звернення 20.10.2023).